

תוכן עניינים

מבוא	3
הסתירה בדברי הרמב"ם	3
הסברים ליישוב הסתירה	8
ההבחנה בין קורבנות החובה לבין קורבנות הנדבה	8
הטעמת המצוות למרות שהטעם האמיתי בלתי ידוע	10
הסתרת הטעם האמיתי למרות שהוא ידוע	12
הקרבת הקורבנות כדי לשמור על סממני היהדות	14
עמדה אישית	14
סיכום	17
רשימה ביבליוגרפית	19

מבוא

בעבודה אדון בסתירה שיש בדברי הרמב"ם בקשר לטעמיה של מצוות הקרבת הקורבנות. הרמב"ם מתייחס לטעמיה של מצווה זו בשני מקומות: בספרו מורה נבוכים ובספר משנה תורה. בספר מורה נבוכים כותב הרמב"ם כי מצוות הקרבת הקורבנות באה לעולם על רקע המציאות שבה בני האדם הורגלו כי עבודת האל נעשית באמצעות הקרבת הקורבנות, ומשום שלא ניתן לשנות בבת אחת ובצורה קיצונית את ההרגלים הללו ציווה הקב"ה על הקרבת הקורבנות לשמו כדי לתעל את ההרגלים הללו לשם עבודה זרה. אולם במשנה תורה הרמב"ם לא מזכיר את הטעם הזה, ומציין כי מצוות הקרבת הקורבנות היא "חוק" שאין אנו יודעים את טעמו. רבים התייחסו לסתירה זאת, וניסו לתת הסברים שונים כדי ליישב אותה. בעבודה אדון בהסברים הללו, ואראה כי הם לא מיישבים את כל הסתירות בדברי הרמב"ם. אראה כי הסתירה בדברי הרמב"ם היא לא רק בין הדברים שכתב במורה נבוכים לבין הדברים שכתב במשנה תורה, אלא יש גם סתירה פנימית בתוך המורה נבוכים עצמו, ולדעתי סתירה זו לא מתורצת באמצעות ההסברים השונים שהוצעו. על כן אציע הסבר אחר, אשר יכול לדעתי להסביר את כל הסתירות בדברי הרמב"ם.

בפרק הראשון אציג את הסתירה בדברי הרמב"ם. בפרק השני אדון בהסברים השונים שהוצעו ליישוב הסתירה, ואבהיר מדוע אף אחד מהם איננו מיישב את מלוא הסתירות והקושיות שיש על דברי הרמב"ם. בפרק השלישי אציע הסבר נוסף שיכול לדעתי ליישב את כל הסתירות בדברי הרמב"ם.

הסתירה בדברי הרמב"ם

כאשר מעיינים בכתבי הרמב"ם בקשר לטעמי מצוות הקרבת הקורבנות, מוצאים לכאורה סתירה בדבריו¹. מקום אחד שבו מתייחס הרמב"ם לטעמים של מצוות הקרבת הקורבנות, הוא בספרו מורה נבוכים². שם כותב הרמב"ם כי הטעם של מצוות הקרבת הקורבנות הוא משום שבתקופות קדומות העולם כולו נהג להקריב קורבנות לשם עבודה זרה, והקב"ה רצה למנוע את הקרבת הקורבנות לשם עבודה זרה, אולם מאחר וקשה מאוד לשנות את טבע האדם, ולשלול ממנו לחלוטין דבר שהיה רגיל לעשות, ושנתפס בעיניו כעבודה רוחנית חיונית, ציווה הקב"ה כי הקורבנות יוקרבו לשמו ולמענו. כך כותב הרמב"ם במורה נבוכים:

"כי אי-אפשר לצאת מניגוד לניגוד בבת-אחת. לכן אין אפשרות בטבע האדם שיעזוב את כל אשר הסכין אליו בבת-אחת... והדרך המפורסמת בעולם כולו, שהסכין אליה באותם ימים, והפולחן הכללי שגדלנו עמו, לא היה אלא להקריב מיני בעלי-חיים באותם מקדשים שהציבו בהן הצורות, ולהשתחוות להן, ולהקטיר קטורת לפניהן... לא הצריכו חוכמתו יתעלה ועורמת-חסדו, הנראית בבירור בכל מה שברא, שיצווה עלינו לדחות את מיני דרכי פולחן אלה, לעזוב אותם ולבטלם, כי זה היה באותם ימים דבר שאין להעלות על הדעת לקבלו בהתאם לטבע האדם אשר לעולם נוח לו במה שהסכין אליו... לכן השאיר יתעלה את מיני העבודות האלה העבירן מהיותן לנבראים ולדברים דמיוניים שאין להם מהות אמיתית, להיות לשמו יתעלה, וציוונו לעשותם לו יתעלה"³.

¹ הרב יהושע וייסניגר, "שיטת הרמב"ם בטעמי מצוות הקורבנות", **שמעתין**, (מכללת אורות ישראל, תשע"ב). נמצא בקישור <https://orot.ac.il/sites/default/files/shmaatin/182-3.pdf> הבא:

² מורה נבוכים (תרגום מיכאל שוורץ), חלק ג, לב.

³ שם.

בהמשך הדברים במורה נבוכים מסביר הרמב"ם גם מדוע הקורבנות צריכים להגיע דווקא מן הבקר ומן הצאן. הרמב"ם מסביר כי אותם סוגי בהמות שנצטוו להקריב אלו סוגי הבהמות שהעכו"ם היו עובדים להם כאלילים ומכבדים אותם, ולכן ציווה אותנו הקב"ה להקריב דווקא את הבהמות הללו, משום שיש בכך את הניגודיות הגדולה ביותר למעשיהם את העכו"ם, ובכך יתקרבו בני ישראל לקב"ה ויכופרו חטאיהם.

כך כותב הרמב"ם:

"המצרים הקדמונים היו עובדים את מזל טלה. לכן היו אוסרים לשחוט צאן ושונאים רועי צאן. נאמר: הן נזבח את תועבת מצרים (שמות, ח, 22) ונאמר: כי תועבת מצרים כל רעה צאן (בראשית, מ"ו, 34)... כמעט רוב עובדי עבודה זרה שונאים שחיטת בקר. כולם היו מכבדים אותו מין מאוד. לכן אתה מוצא שההודים אינם שוחטים בקר כלל עד ימינו אלה, אפילו בארץ בה שוחטים שאר מיני בעלי-חיים. כדי למחות את עקבותיהן של דעות לא נכונות אלה צוינו להקריב שלשה מיני מקנה אלה דווקא: מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (שם, א, 2), כדי שבמעשה שאותו חשבו לשיא העבודה יתקרבו לאל, ובמעשה הזה יכופרו החטאים. כך תרפאנה הדעות הרעות, שהן מחלות הנפש האנושיות, באמצעות הניגוד שהוא הקצה השני. לשם אותה תכלית עצמה נצטוונו לזבוח את כבש הפסח ולהזות את דמו במצרים על השערים מבחוץ, כדי להסתייג מדעות אלה, לתת פרסום להפכן ולהקנות אמונה שהמעשה, שאתם חשבתם אותו לגורם ממית, הוא המציל מן המוות..."⁴.

הסבר זה הוא לכאורה מנוגד להסבר הראשון שהביא הרמב"ם במורה נבוכים. ההסבר הראשון היה, כי מאחר ובני האדם הורגלו באותן תקופות בהקרבת קורבנות, ומאחר ולא ניתן היה לגרום לבני האדם לשנות את ההרגלים שהורגלו בהם בבת אחת, ממילא השאיר הקב"ה לבני ישראל את מלאכת הקרבת הקורבנות, רק שציווה שתהיה לשמו ולא לשם עבודה זרה. ההסבר השני שמביא הרמב"ם לעומת זאת, הוא כי הקרבת הקורבנות היא הניגוד הגדול והחריף ביותר למעשיהם של עובדי האלילים, ולכן ציווה הקב"ה על כך, כדי לשרש בליבנו את האמונה ולהתרחק ככל האפשר ממעשיהם של אומות העולם. מדובר אם כן בשני הסברים שונים, וסותרים. לפי ההסבר הראשון הקרבת הקורבנות תואמת את ההרגלים הטבעיים של בני האדם כפי שהורגלו בהם, ואילו לפי ההסבר השני הקרבת הקורבנות לא רק שאיננה תואמת למציאות הכללית אלא עומדת בניגוד חריף אליה, וזוהי בדיוק המצווה.

⁴ שם, מו.

תקציר זה כפוף לתקנון אתר Grade.co.il ויחולו עליו התנאים הכתובים שם. העושה שימוש במסמך, לרבות קריאתו, מקבל על עצמו ללא סייגים את כל התנאים הקבועים בתקנון. מעבר לכך, אין להעתיק, לשכפל, לשנות, להפיץ, לפרסם, לשדר, להציג בפומבי, להעמיד לרשות הציבור, למסור או למכור לצד שלישי או לעשות שימוש מסחרי כלשהו במסמך זה ו/או כל חלק ממנו.